

Teresa Biela

Państwowa Akademia Nauk Stosowanych
im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu

teresa.biela@pansjar.edu.pl

Nauczycielski, autorski system dydaktyczny

Teacher's original didactic system

Abstrakt: Nauczycielska innowacja pedagogiczna o systemowym charakterze pt. „Moja mała Ojczyzna” zawierała treści z zakresu edukacji regionalnej, społecznej i historycznej. Jej głównym celem było trwałe ukształtowanie poczucia tożsamości ucznia w środowisku rodzinnym, szkolnym, lokalnym i regionalnym, a także zapoznanie z historią, kulturą, tradycjami, obyczajami mieszkańców Jarosławia i okolic oraz interesującymi elementami lokalnego środowiska przyrodniczego.

Słowa kluczowe: nauczycielskie innowacje, system dydaktyczny

Abstract: A pedagogical innovation of a systemic nature entitled “My Little Homeland” contained content in the field of regional, social and historical education. Its main goal was to permanently shape the student’s sense of identity in the family, school, local and regional environment, as well as to familiarize them with the history, culture, traditions, customs of the inhabitants of Jarosław and the surrounding area, as well as interesting elements of the local natural environment.

Keywords: teacher innovations, didactic system

Postępujące od lat procesy demokratyzacji oświaty spowodowały, że nauczyciele mają dzisiaj wiele możliwości szybkiego, elastycznego reagowania na dynamicznie zmieniające się potrzeby edukacyjne uczniów ze swojego środowiska społecznego – wprowadzania niezbędnych zmian w organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego, metodach i treściach nauczania. Wszystkie one mają na celu poprawę jakości edukacji, ustawiczne podnoszenie jej efektywności i skuteczności (Błażejewski, 2013). Takie celowe, oryginalne, a czasami również spontanicznie podejmowane nauczycielskie inicjatywy dotyczące nauczania wybranych przedmiotów szkolnych czy wychowania przedszkolnego i zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej określane są w naukowej literaturze jako innowacje pedagogiczne. Ich ustawicznie wzrastająca liczba świadczy o dużej odpowiedzialności nauczycieli za losy swoich wychowanków, wrażliwości społecznej, wysokich kompetencjach pedagogicznych i aktywności zawodowej w dziedzinie podejmowania twórczych rozwiązań różnorodnych, współczesnych, edukacyjnych problemów. Związane są one m.in. z motywowaniem uczniów do wysiłku – nauki, trafnym mierzaniem i ocenianiem efektów uczenia się, pomieszczeniem narastającej lawinowo wiedzy naukowej i technicznej w programach nauczania, ograniczaniem encyklopedyzmu na rzecz rozwijania praktycznych umiejętności i kompetencji cywilizacyjnych, profilaktyki patologii społecznych i niepowodzeń szkolnych, rozwijaniem pożytecznych zainteresowań.

Analiza treści zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego, Planie Pracy Szkoły i Programie Wychowawczo-Profilaktycznym oraz świadomość współczesnych, lokalnych wyzwań edukacyjnych skłoniła autorkę – Teresę Bielę – do opracowania projektu autorskich działań dydaktyczno-wychowawczych dla klas I–III szkoły podstawowej. Innowacja o treściowo-metodyczno-organizacyjnym charakterze dotyczyła m.in. celów szczegółowych, materiału nauczania, metod i form pracy z uczniami oraz środków i materiałów – elementów tworzących nauczycielski system dydaktyczny (Niemierko, 2007). Inspiracją do opracowania autorskiego programu nauczania była literatura pedagogiczna, a w szczególności kilka pozycji autorstwa Wojciecha Błażejewskiego. Realizacja pomysłu została rozpoczęta w roku szkolnym 2022/2023 i kontynuowana w kolejnych latach I etapu edukacyjnego w Szkole Podstawowej nr 4 w Jarosławiu. Nowatorską inicjatywą zainteresowano rodziców uczniów oraz instytucje środowiska lokalnego przez nawiązanie z nimi współpracy szkoły w zakresie konceptualizacji, realizacji i ewaluacji projektu. Należy podkreślić, że realizowana innowacja nie naruszała w niczym obowiązującego tradycyjnie porządku kształcenia ogólnego wynikającego z zapisów aktualnej podstawy programowej, zgodnie z którą:

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu

1. *wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele);*
2. *wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, **narodowej, regionalnej** i etnicznej (Rozporządzenie, 2017)*

Kształcenie i wychowanie w szkole podstawowej sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów. Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego... (Rozporządzenie, 2017).

W projektowaniu systemowych działań dydaktyczno-wychowawczych kierowano się zapisami dotyczącymi osiągnięć ucznia w czterech dziedzinach rozwoju, a mianowicie: fizycznego, emocjonalnego, społecznego i poznawczego (Rozporządzenie, 2017). Przestrzegając tradycyjnych zasad nauczania, zadbano o to, by przebiegał on możliwie harmonijnie i systematycznie w zgodzie z potrzebami i możliwościami każdego ucznia (Błażejewski, 2017). W doborze materiału nauczania uwzględniono konieczność pełnego wyjaśnienia uczniom istoty i znaczenia takich środowisk społecznych, jak: **rodzina, dom, naród, ojczyzna, kraj** (Rozporządzenie, 2017).

Zadbano także o umożliwienie im zdobycia opisanych w dokumencie – podstawa programowa – takich osiągnięć, jak:

- ✓ identyfikuje się z grupą społeczną, do której należy: rodzina, klasa w szkole, drużyna sportowa, społeczność lokalna, naród;
  - przedstawia siebie i grupę, do której należy, zapisuje swój adres, adres szkoły, zawód i miejsce pracy rodziców;
  - opowiada ciekawostki historyczne dotyczące regionu, kraju, wyróżniając w nich postaci fikcyjne i realne;
- ✓ opowiada o legendarnym powstaniu państwa polskiego, wyjaśnia związek legendy z powstaniem godła i barw narodowych, przedstawia wybrane legendy dotyczące regionu, w którym mieszka lub inne;
- ✓ rozpoznaje: godło, barwy, hymn narodowy, mundur wojskowy, wybrane stroje ludowe, np. związane z regionem Polski, w którym mieszka;
- ✓ uczestniczy w świętach narodowych i innych ważnych dniach pamięci narodowej; wykonuje kokardę narodową, biało-czerwony proporczyk; zachowuje się godnie i z szacunkiem podczas śpiewania lub słuchania hymnu, wciąganie flagi na maszt itp.;

- ✓ rozpoznaje i nazywa patrona szkoły, miejscowości, w której mieszka, wyjaśnia pojęcie „patron”, wymienia imiona i nazwiska, np. pierwszego władcy i króla Polski, obecnego prezydenta Polski, wymienia nazwę pierwszej stolicy Polski;
- ✓ wyjaśnia znaczenie wybranych zwyczajów i tradycji polskich;
- ✓ opowiada historię własnej rodziny, przedstawia wybrane postacie i prezentuje informacje o wielkich Polakach... (Rozporządzenie, 2017);
- ✓ określa położenie i warunki naturalne swojej miejscowości oraz okolicy, opisuje charakterystyczne formy terenu, składniki przyrody, charakterystyczne miejsca, np. miejsca pamięci narodowej, najważniejsze zakłady pracy, w tym ważniejsze przedsiębiorstwa produkcyjne i usługowe, interesujące zabytki, pomniki, tereny rekreacyjne, parki krajobrazowe, parki narodowe;
- ✓ wskazuje na mapie fizycznej Polski jej granice, główne miasta, rzeki, nazwy krain geograficznych;
- ✓ wymienia nazwę stolicy Polski i charakterystyczne obiekty, wyjaśnia znaczenie stolicy dla całego kraju, wskazuje na mapie jej położenie (Rozporządzenie, 2017);

Wszystkie zagadnienia społeczne, przyrodnicze i historyczne starano się wiązać w spójne kompleksy treściowe – moduły, do których materiał nauczania dobierano na zasadzie wzajemnych powiązań funkcjonalnych i logicznych, a także przyczynowo-skutkowych, dbając o atrakcyjną formę jego przekazu i wiązania teorii z praktyką (Błażejewski, 2011). W układzie chronologicznym zrealizowano łącznie 4 moduły:

- ✓ *Mój dom – moja rodzina*
- ✓ *Moja szkoła – klasa, pracownicy, tradycje*
- ✓ *Moja miejscowość i jej okolice*
- ✓ *Mój kraj – moja ojczyzna*

W ramach realizacji pierwszego bloku tematycznego *Mój dom, moja rodzina* uczniowie poznali: strukturę rodziny i jej nazewnictwo (rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, wujostwo, wnuki) oraz pracę zawodową najbliższych. Zorganizowano spotkania edukacyjno-wychowawcze z policjantem, cukiernikiem, modelarzem, choreografem czy pracownikiem administracyjnym. Ewaluacji sumatywnej dokonano podczas prezentowania programów słowno-muzycznych z okazji: „Dnia Babci i Dziadka”, „Wielkiej Nocy”, „Dnia Mamy”, „Wieczoru kołęd” oraz „Gali – Top Rodzice”, jak również kultywowania tradycji świątecznych, m.in. wysyłania kartek z życzeniami do najbliższych oraz pikniku rodzinnego organizowanego we współpracy ze Szkolną Radą Rodziców. Podejmowane w ramach nauczycielskiego, autorskiego systemu kształcenia działania miały na celu: rozwijanie wartości rodzinnych, wzmacnianie prawidłowych relacji

dziecka z rodziną opartych na wzajemnym szacunku i miłości, przekazywaniu tradycji z pokolenia na pokolenie oraz zachęcanie do ich kultywowania.

W ramach realizacji drugiego bloku tematycznego pt. *Moja szkoła* uczniowie poznali: budynek, historię szkoły, pracowników, tradycje szkolne, wysłuchali wspomnień osób pracujących w placówce, mając możliwość porównania ich ze współczesnością. O skuteczności edukacji w tym obszarze świadczą zrealizowane z powodzeniem takie inicjatywy, jak: aktywny udział w imprezach i uroczystościach szkolnych – m.in. Pasowanie na Ucznia, Czytelnika, cykliczne uroczystości obchodów Święta Szkoły i jej patrona połączone z apelem, konkursami, prezentacja programu artystycznego z okazji „Dnia Edukacji Narodowej”, spotkania edukacyjno-profilaktyczne z pracownikami szkoły – dyrektorem, psychologiem, pedagogiem, rzecznikiem Praw Ucznia, realizowane autorskie i ogólnopolskie projekty, np. „Robonauci”, „Zdrowo jem, więcej wiem”, „Trening twórczego myślenia”, „Edukacja globalna dla najmłodszych”. Wszyscy uczniowie chętnie, spontanicznie włączali się w organizację licznych wydarzeń szkolnych i klasowych zgodnych z harmonogramem pracy szkoły: Andrzejki, Dzień Chłopca i Dzień Kobiet, bal karnawałowy, Mikołajki, spotkania świąteczne, Festiwal Kreatywności, Szkolny Dzień Matematyki, Dzień Języków Obcych. Te planowo realizowane działania edukacyjne miały na celu skutecznie rozwijać poczucie przynależności ucznia do środowiska szkolnego.

W trzecim modułu zadaniowym pt. *Moja miejscowość* koncentrowano się głównie na rozwijaniu i utrwalaniu postaw patriotycznych związanych z uczestnictwem uczniów w kulturze regionalnej. Poznawali oni historię Jarosławia przez np. wyszukiwanie książek o tematyce regionalnej oraz czytanie miejscowych legend, baśni, podań. Zwiedzili słynne jarosławskie zabytki: Muzeum – Kamienicę Orsettich, Podziemne Przejście Turystyczne, Opactwo Benedyktynek, Bazylikę MBB, Park Miejski im. Baśki Puzon, Rynek, Ratusz, Urząd Miasta, Kolegiatę. Aktywnie włączyli się w zajęcia dydaktyczno-wychowawcze z jarosławskim przewodnikiem, uczestnicząc w wirtualnym spacerze po Jarosławiu, oraz w spotkaniu z lokalnym pisarzem. Brali aktywny udział w warsztatach regionalnych o charakterze kulinarnym, tkackim, rzemieślniczym, artystycznym. Przedmiotem ewaluacji modułu uczyniono m.in. końcowe efekty uczenia się, których wskaźnikami były osiągnięcia artystyczne i publicystyczne uczniów. Wykonali oni album pt. „Moja mała Ojczyzna”, przedstawiający ilustracje poznanych miejsc. Zostali współorganizatorami Jarosławskiego Jarmarku, tworząc rękodzieła przekazane na potrzeby tej imprezy oraz krocząc w korytarzach mieszczańskim ulicami miasta. W rozgłośni radiowej – Ave Maria oddział Rozgłośni Archidiecezji Przemyskiej – Radio Fara, nagrali słuchowisko radiowe pt. „Baśń o świętym Michale Archaniele”, który jest patronem powiatu jarosławskiego. Zostało ono wyemitowane na antenie dn. 31 maja 2023 r.

Opracowali też ścieżkę historyczną pt. „Szlakiem jarosławskich legend”, stanowiącą oryginalną ofertę poznania miasta i jego historii dla osób zainteresowanych dziejami oraz zabytkami naszego grodu. Ścieżka ta znajduje się obecnie w Jarosławskiej Karcie Miejskiej. Prace stanowiące dorobek twórczy uczniów zostały przekazane do instytucji publicznych takich jak: biblioteka szkolna, biblioteka Państwowej Akademii Nauk Stosowanych oraz Wydziału Oświaty i Sportu w Jarosławiu. Realizacji modułu *Mój kraj* przyświecały szczególnie ważne wychowawcze cele, jakimi uczyniono: rozwijanie i umacnianie poczucia tożsamości narodowej, miłości do Ojczyzny, poszanowanie dla polskiego dziedzictwa kulturowego – symboli narodowych, państwowych i religijnych. Uczniowie pracując z mapą Polski, poznawali: granice państwa, położenie stolic, rzek, morza oraz regiony geograficzne kraju. Wykorzystując metodę projektów uczniowskich, zapoznano ich się z najstarszymi miastami Polski. Zorganizowano zajęcia poznawcze z przedstawicielami harcerstwa oraz Wojsk Obrony Terytorialnej, na których oprócz pogadarek historycznych nt. symboli narodowych, ich znaczenia, szanowania i ochrony, uczniowie zapoznali się z pracą żołnierza oraz sprzętem wojskowym. Podczas wycieczek do Kresowej Osady w Baszni Dolnej mieli możliwość podziwiania galerii kolejnictwa i zabytków kultury materialnej swojego regionu, a w Tymcach zwiedzili obserwatorium astronomiczne. Zdobyte wiadomości i umiejętności mogły zaprezentować podczas apelu z okazji Święta Niepodległości, akcji „Szkoła do hymnu”, wyjścia na Stary Cmentarz i oddawania hołdu poległym żołnierzom w czasie II wojny światowej. O wskaźniku wysokiego poziomu efektów uczenia się uzyskanych w ramach tego modułu świadczy m.in. uzyskanie przez prowadzącego zajęcia dydaktyczne wyróżnienia w ogólnopolskim konkursie „Podziel się historią”, którego organizatorem było Centrum Rozwoju Lokalnego. Zadaniem konkursowym było sporządzenie nagrania dokumentującego sposób, w jaki dorośli przekazują dzieciom wiedzę o historii Polski lub Małej Ojczyzny. Innowacja pedagogiczna, której istotą było realizowanie autorskiego, oryginalnego projektu zajęć dydaktyczno-wychowawczych przyniosła oczekiwane, zadawające efekty. Uczniowie gruntownie, w atrakcyjny sposób poznali swoje środowisko zamieszkania, m.in. jego historię i dziedzictwo kulturowe, geografię oraz walory przyrodnicze; zrozumieli też, co dało się zaobserwować – istotę i znaczenie postawy obywatelskiej, patriotycznej oraz społecznej.

Autorski system dydaktyczny istotnie wpłynął na: wzrost zainteresowania uczniów problematyką zajęć, aktywność na lekcjach i podejmowanie twórczych inicjatyw, co przyczyniło się znacznie do poszerzenia, utrwalenia ich wiedzy oraz ukształtowania wartościowych postaw. Przyczynił się również do popularyzacji szkoły, podniesienia społecznej oceny jakości jej pracy, dzięki m.in. osiągnięciu przez jej uczniów sukcesów w konkursach różnych szczebli

oraz systematyczne prezentowanie dokonań artystycznych i medialnych w gazetkach tematycznych, na stronie internetowej szkoły, a także Facebooku. Wykorzystane w ramach nauczycielskiej innowacji rozwiązania zasługują w pełni na popularyzację wśród nauczycieli i szersze wykorzystanie w placówkach szkolnych z lokalnego środowiska. Mogą też stanowić inspirację do podejmowania podobnych autorskich inicjatyw w przyszłości.

References

- Błażejowski, W. (2011). *Skuteczność strukturalnego kształcenia przyrodniczo-technicznego*. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu.
- Błażejowski, W. (2013). *Kanon, skuteczność i efektywność kształcenia ogólnego w Polsce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Błażejowski, W. (2017). *Kanon i podstawy konstruowania programów kształcenia ogólnego*. Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu.
- Niemierko, B. (2007). *Kształcenie szkolne. Podręcznik skutecznej dydaktyki*. Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej.